

ΤΟ ΜΗΝΥΜΑ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΠΟΧΗΣ

Όταν, στα χρόνια τῆς κατοχῆς, ἡ Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἐπιστημόνων ἐτοίμαζε τὴν «Διακήρυξι» τῆς πού ἐπρόκειτο νὰ ἀπευθύνῃ στὸν ἑλληνικὸ λαό, μόλις θὰ τὸ ἐπέτρεπαν οἱ καιροί, ἤξερε πὼς ἡ διακήρυξι αὐτὴ ἦταν ἓνα χρέος, δὲν ἤξερε ὅμως ἀκόμα πόσο τὴν περιέμενε τὴν διακήρυξι αὐτὴ ὁ ἑλληνικὸς λαός. Δὲν τὸ ἤξερε, οὔτε ὅταν, πέρουσι, ἐκυκλοφοροῦσε, μὲ τὴν ἐξαιρετικὴ, τὴν καταπληκτικὴ εὐρύτητα πού ἐκυκλοφόρησε, ἡ διακήρυξις. Κι' ἀλήθεια πὼς ἐχρειάσθηκε, ἐνάμισυ χρόνο τώρα, νὰ δοῦμε μὲ τί δίψα ὁ λαὸς ὁ ἑλληνικὸς, ἀπὸ τὸν ἀκαδημαϊκὸ ὡς τὸν μικρὸ βιοπαλαιστή, ἐπῆρε τὸ χριστιανικὸ μῆνυμα, γιὰ νὰ ἀρχίζωμε καὶ ἐμεῖς οἱ ἴδιοι μόλις τώρα νὰ νοιώθωμε πόσο τὸ μῆνυμα αὐτὸ ἐταίριαζε μὲ τὸν γνήσιο λαϊκὸ παλμό.

Καὶ δὲν προφθάνομε νὰ κάμωμε τὴ διαπίστωση αὐτὴ, δὲν προφθάνομε νὰ ὑποδεχθῶμε, τὴν μιὰ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἄλλη, τὴς ἐκδηλώσεις τῆς σωτήριας πνευματικῆς στροφῆς, καὶ νὰ, πάλι τὸ χρέος, τὸ χρέος τὸ ἱερό προβάλλει, ὄχι ἐξωφλημένο μὰ ἴσα-ἴσα πολλαπλασιασμένο ἀπὸ τὴν ἐκπομπὴ τοῦ μηνύματος πού ἦταν στὴν «διακήρυξι». «Λοιπόν;» «Ἡ συνέχεια;» Εἶναι φωνές πού τὴς ἀκοῦμε μὲ χίλιους τρόπους, ἀπὸ χίλιους τόπους, ἀπὸ δῶ κι' ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν, ὅπως τὴς ἀκοῦμε δὰ καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ μας. Τὸ χρέος, τὸ ἴδιο πάντα χρέος! Πρέπει νὰ συνεχίσωμε τὸ μῆνυμά μας, πρέπει ἡ διακήρυξι νὰ ἴσχυι τὴ συνέχειά της. Τὴν ἔρευνα τοῦ τί πρέπει νὰ γίνῃ. Τὴν ἔρευνα τῶν συνεπειῶν.

Ἐνα μῆνυμα καινούργιο χρειάζεται, μῆνυμα πού θάχη περιεχόμενο τὴ συνέπεια, τὴν ἀπάντησι στὴν πρόσκλησι τῆς «Διακηρύξεως». Καὶ τούτῃ ἡ στήλη, πού γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν σκοπὸ εἶχε διακόψει τὴν τακτικὴ ἐμφάνισί της στὴς «Ἀκτῖνες» ἔρχεται νὰ δώσῃ κι' αὐτὴ σὲ μιὰ σειρὰ ἄρθρων τὴν συμβολὴ της γιὰ τὸ νέο μῆνυμα.

Καὶ πρὶν ἀπὸ ὅλα, ἄς ξεκαθαρίσωμε μερικὰ πράγματα:

1) Τὸ μῆνυμά μας αὐτὸ θὰ εἶναι βγαλμένο ἀπὸ τὸν πόνο καὶ τὴς ἀνησυχίες τούτης τῆς βασανισμένης γενεᾶς μας τῶν παγκοσμίων πολέμων. Ἀλλὰ ὄχι μόνο ἀπὸ τὸν πόνο καὶ τὴς ἀνησυχίες. Ἀπὸ τὴν πεποίθησι πὼς ἀπὸ τὸν πόνο αὐτὸ θὰ βγῆ μιὰ νέα δημιουργία. Ἡ δημιουργία πού ξεκινᾷ ἀπὸ τὸ ξύπνημα πού φέρνει ὁ πόνος καὶ τὸ ξεκαθάρισμα πού φέρνει ἡ φωτιά, ἡ φωτιά τοῦ πολέμου πού ξεκαθαρίζει καλύτερα ἀπὸ κάθε ἰδεοκρατικὴ ἐννοιολογία, τί εἶναι ἀληθινὸ καὶ τί εἶναι ψεύτικο, τί εἶναι γερὸ καὶ τί εἶναι σάπιο, τί εἶναι πραγματικὸ καὶ τί εἶναι μόνο λόγια ἀπατηλά.

Ἄν καὶ βγαλμένο ἀπὸ τὸν πόνο, δὲν εἶναι λοιπὸν μοιρολόγι τὸ μῆνυμα αὐτό. Εἶναι ἓνα ξεκίνημα, ξεκίνημα πού γίνεται μὲ πίστι. Ὁ αἰῶνας μας ξέρομε ὅτι εἶναι αἰῶνας τῆς ἀποτυχίας. Ναι, ἀλλὰ τῆς δημιουργικῆς ἀποτυχίας. Ὁ αἰῶνας μας μπορεῖ νὰ εἶναι μιὰ χρεωκοπία. Ἀλλὰ εἶναι μιὰ νέα ἐποχὴ. Μιὰ καινούργια ἐποχὴ ἀρχίζει γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Καὶ πράγματι στὴν καινούργια αὐτὴ ἐποχὴ γίνεται μιὰ καινούργια δημιουργία, ὅπου τὰ ἀρχαῖα θὰ παρέλθουν καὶ τὰ πάντα θὰ γίνουν καινά.

2) Τὸ μῆνυμά μας αὐτὸ θὰ εἶναι χριστιανικὸ μῆνυμα. Ἄς τὸ ποῦμε εὐθύς ἐξ ἀρχῆς. Μῆνυμα χριστιανικόν, πού φέρνει χριστιανικοὺς στοχασμούς, μὲ βάθος τὴν αἰώνια χριστιανικὴ πίστι, μὲ πεδίο τὸ νόημα καὶ τὴ διαμόρφωσι καὶ τὴς ἀνάγκης τῆς ἐποχῆς καὶ μὲ αἴτημα τὴ νέα δημιουργία.

3) Ἴσως ἐκπλήξι πολλοὺς αὐτό, τὸ ὅτι ὑπάρχει χριστιανικὸ μῆνυμα μὲ βάθος τὴ νέα δημιουργία. Δὲν μᾶς ἐκπλήσσει ἡ ἐκπλήξις αὐτὴ. Ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι ἄλλωστε μιὰ συνεχῆς ἐκπλήξις, πού διαρκεῖ δύο χιλιάδες χρόνια τώρα. Καὶ κάθε αἰὼν ἔχει τὴς εἰδικῆς ἐκπλήξεις του. Πάντως μιὰ εἶναι ἡ συνεχῆς ἐκπλήξις: Εὐθύς ἀπὸ τὴν πρώτη ἐμφάνισι τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὁ κόσμος περιέμενε ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς θὰ πέ-

θαινε. Καὶ νὰ ποῦ ζῆ πάντοτε. «'Ὡς ἀποθνήσκοντες καὶ ἰδοὺ ζῶμεν».

Σήμερα, ἡ μεγάλη ἔκπληξις εἶναι ὁ Χριστιανισμὸς σὰν μιὰ κοινωνικὴ πραγματικότητα, παγκόσμια ξαπλωμένη πραγματικότης, πὺν κάθε ἕνας, πιστὸς ἢ ἄπιστος, πρέπει νὰ τὴν λάβῃ ὑπ' ὄψει του. Μ' ὄλους τοὺς διωγμοὺς, μ' ὄλη τὴν προσπάθεια νὰ θεωρηθῆ ξεπερασμένος, νικημένος ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη ἢ τὴν τέχνη, ἢ τὰ νεώτερα πολιτικὰ ἢ κοινωνικὰ ρεύματα, νὰ, πάντοτε, ὁ Χριστιανισμὸς, ὄχι μόνο σὰν δόγμα, σὰν διδασκαλία, σὰν θεωρία γενικά, ἢ σὰν ἱστορία, μὰ καὶ σὰν μιὰ πραγματικότης, σύγχρονη πραγματικότης.

Σὰν σημερινὴ κοινωνικὴ πραγματικότης ὁ Χριστιανισμὸς τῆς ἐποχῆς μας ἔχει τὰ χαρακτηριστικὰ του, πὺν τὸν ξεχωρίζουν ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἄλλων ἐποχῶν.

α') Ὁ Χριστιανισμὸς τῆς ἐποχῆς μας εἶναι χωρὶς κοσμικὴ ἐξουσία πλέον. Ἐπομένως δὲν μπορεῖ νὰ τοῦ προσαφθῆ τὸ στίγμα, ὅτι εἶναι κατὰ συνθήκην ψεῦδος τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς.

β') Ὁ σημερινὸς Χριστιανισμὸς ἔχει διαδοθῆ ὕστερα ἀπὸ τὴν πρόοδο τῶν ἐπιστημῶν, καὶ ἀφοῦ ἐπὶ αἰῶνας ἐχρησιμοποιήθη ἢ ἐπιστήμη σὰν στήριγμα τῆς ἀντιχριστιανικῆς πολεμικῆς. Δὲν μπορεῖ ἄρα γιὰ τὸν Χριστιανισμὸ τὸν σημερινὸ νὰ λέχθῃ ὅτι στηρίζεται στὴν ἄγνοια καὶ τὴν ἔλλειψη ἐπιστημονικῆς γνώσεως. Καὶ ὄχι μόνο τοῦτο. Ἀληθινοὶ ἐπιστήμονες καὶ μορφωμένοι, ἴσως σὲ μεγαλύτερη ἀναλογία ἀπὸ ἄλλες τάξεις, ἐμφανίζονται μέσα στὸν Χριστιανισμὸ καὶ κάνουν τὶς Δηλώσεις καὶ τὶς Διακηρύξεις. Καὶ εἶναι κι' αὐτὲς χαρακτηριστικὸ τοῦ Χριστιανισμοῦ τῆς γενεᾶς τῆς ἰδικῆς μας.

γ') Τρίτο χαρακτηριστικὸ εἶναι ἡ καθολικὴ συνείδησις ὅτι ὁ Χριστιανός, καὶ μάλιστα ὁ Χριστιανὸς ἐργάτης, δὲν ἀποτελεῖ μιὰ ἐπαγγελματικὴ τάξι, πὺν ἐργάζεται γιὰ τὸ συμφέρον της. Δὲν εἶναι ὑπόθεσις μόνο τῶν κληρικῶν ἢ τῶν «κληρικοφρόνων» ὁ σημερινὸς Χριστιανισμὸς. Σὰν κοινωνικὴ πραγματικότης ὁ σημερινὸς

Χριστιανισμὸς εἶναι κάτι πὺν γιὰ στήριγμα ἔχει ὄλες τὶς λαϊκὲς τάξεις. Καὶ πάντοτε, βέβαια, μὰ καὶ ξέχωρα στὴν ἐποχὴ μας, ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι ἔκφρασι μιᾶς πραγματικότητος πὺν τὴ ζωὴ της ἔχει στὸ λαό. Ὅτι λοιπὸν λέμε, δὲν τὸ λέμε γιὰ νὰ κάνωμε χατῆρι στοὺς «παπάδες», ἀλλὰ γιὰ τὴν πιστεύομε πὺς ὅτι λέμε εἶναι ἀλήθεια. Ἀλήθεια, πὺν τὸ μήνυμά της γίνεται γιὰ τὸ καλὸ ὄλων μας, γιὰ τὸ καλὸ τοῦ λαοῦ, χωρὶς καμμιά διάκρισι.

Καὶ δ') Ὁ Χριστιανισμὸς τῆς ἐποχῆς μας, σὰν Χριστιανισμὸς τῆς γενεᾶς μας, ζῆ μέσα στὴ γενεὰ αὐτὴ καὶ μὲ τὴν ἔννοια ὅτι αἰσθάνεται πὺς ἔχει εὐθύνη γιὰ τὴν γενεὰ αὐτὴ, εὐθύνη γιὰ τὰ σύγχρονα προβλήματα, εὐθύνη νὰ εἰπῆ κάτι καὶ νὰ καθοδηγήσῃ τὴν ἀνθρωπότητα γιὰ τὴν ἀντιμετώπισι τῶν συγχρόνων προβλημάτων.

4) Ἐνῶ ὅμως ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι πραγματικότης, καὶ ἐνῶ εἶνε πραγματικότης ὑπεύθυνη, πὺν ἀναλαμβάνει εὐθύνες, ἀκούεται ἡ φωνή, ὅτι καὶ μέσα στὸν Χριστιανισμὸ σὰν κάτι νὰ μὴ λειτουργῆ καλά, ὥστε ν' ἀνταποκριθῆ ὁ Χριστιανισμὸς στὸ αἶτημα τῶν καιρῶν. Κάτι ἀκούγεται μέσα στὸν Χριστιανισμὸ, ὅτι κάτι μέσα του πρέπει νὰ ἀλλάξῃ. Καὶ ἐδῶ ἀρχίζει ἡ συζήτησι καὶ ἡ δυσκολία στὴν προσπάθεια πὺν καταβάλλεται γιὰ νὰ μπορέσῃ ὁ Χριστιανισμὸς ν' ἀνταποκριθῆ στὰ αἰτήματα τῶν καιρῶν, στὰ μέσα πὺν προτείνονται.

Ἔτσι μερικοὶ νομίζουν πὺς χρειάζεται μεταβολὴ στὸ χριστιανικὸ δόγμα, ζητώντας μιὰ δογματικὴ «ἀνανέωσι» τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐνῶ ἄλλοι θέλουν ἀβαρίες καὶ προσαρμογὲς στὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς, μιὰν ἐλαστικότητα στὸ δόγμα. Ἄλλοι θέλουν ὁ Χριστιανισμὸς ν' ἀφήσῃ τὸ δόγμα καὶ ν' ἀσχοληθῆ μόνο μὲ τὴν ἠθική. «Ἡθικὸς Χριστιανισμὸς» δηλαδή, μὲ τὴν ἔννοια ὅτι ἐνδιαφέρεται γιὰ τὶς ἠθικὲς ἐπιταγὲς μόνο καὶ ὄχι γιὰ τὸ δόγμα. Καὶ ἄλλοι βρίσκουν ὅτι αὐτὸ τὸ κάτι πὺν θὰ ἀλλάξῃ θὰ εἶναι ὁ κοινωνικὸς Χριστιανισμὸς. Πρέπει ὁ Χριστιανισμὸς νὰ καταπιασθῆ μὲ τὰ κοινωνικὰ ζητήματα· πρέπει, ἀκόμη περισσότερο, νὰ πάρῃ μιὰν ὠρισμένη κοινωνικὴ κατεύθυνσι, νὰ συνδεθῆ

μὲ τὸν σοσιαλισμό, νὰ γίνῃ ὁ σοσιαλιστικὸς χριστιανισμὸς ἢ ὁ χριστιανικὸς σοσιαλισμὸς. Ἡ, ἀκόμη, νὰ πάῃ ἀριστερὰ καὶ νὰ γίνῃ χριστιανικὸς ἀριστερισμὸς. Καὶ τῆς ἴδιας αὐτῆς ἀπόψεως γενικώτερη ἔκφρασι εἶναι νὰ πάρῃ ὁ Χριστιανισμὸς πολιτικὴ θέσι, νὰ ἀναμιχθῇ στὴν ἐνεργὸν πολιτικὴ καὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ νὰ μπορέσῃ ν' ἀντιμετωπίσῃ τὶς ἀνάγκες τῆς σημερινῆς γενεᾶς.

5) Μπροστὰ σ' αὐτὸ τὸ χάος ποὺ βρίσκεται μέσα στοὺς κόλπους τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐθεώρησαν οἱ Χριστιανοὶ καὶ θεωροῦν καθένας καθῆκον του νὰ εἰπῇ τὴ γνώμη του. Κι' ἐμεῖς θεωροῦμε ὑποχρέωσί μας νὰ ποῦμε καθαρὰ καὶ δικαιολογημένα, αἰτιολογημένα, τὶς πεποιθήσεις μας αὐτές. Θὰ ποῦμε τὶς πεποιθήσεις μας σὰν Χριστιανοί, ἀλλὰ καὶ σὰν παιδιὰ τῆς γενεᾶς αὐτῆς, σὰν ἄνθρωποι τοῦ αἰῶνος μας, οἱ ὅποιοι τὸν ζοῦμε τὸν αἰῶνα μας αὐτόν-καὶ πῶς τὸν ζοῦμε! Θὰ ἀποταθοῦμε εἰς Χριστιανούς καὶ εἰς ἀπίστους, Ἑλλήνες καὶ ξένους, εἰς ὁμοδόξους καὶ ἑτεροδόξους. Καὶ τὸ θέμα μας θὰ εἶναι: τὸ αἵτημα καὶ ὁ πόθος τοῦ Χριστιανοῦ ἀνθρώπου νὰ ἔλθῃ ἕνα καλύτερο αὔριο. Αὐτὸ θὰ εἶναι τὸ θέμα μας.

6) Στὸ ξεκαθάρισμα ποὺ κάναμε εὐθύς ἐξ ἀρχῆς, ἃς προσθέσουμε καὶ τοῦτο: ἡ πίστις μας μᾶς δίνει μιὰν αἰσιοδοξία καὶ γι' αὐτὸ μὲ αἰσιοδοξία ἐρχόμαστε καὶ κάνομε τὸ μήνυμα τοῦτο.

Βλέπομε ἄφοβα τὴν πραγματικότητα καὶ δὲν ἔχομε καμμιὰ ὄρεξι νὰ τὴν καμουφλάρωμε, νὰ τὴν κρύψωμε. Ἐνῶ βλέπομε τὴν πραγματικότητα, ὅπως εἶναι, ἔχομε καὶ τὴν προσδοκία τῆς καλύτερης πραγματικότητος. Ἡ χαρὰ μας δὲν βασίζεται στὴν ἄγνοια τῆς σημερινῆς πραγματικότητος, ἀλλὰ στὴν προσδοκία τῆς νέας πραγματικότητος.

Οὔτε ἡ ἄγνοια, οὔτε ἡ φυγὴ εἶναι λοιπὸν χριστιανικὴ ἀντιμετώπισι τῆς σημερινῆς καταστάσεως. Ἡ στάσι τοῦ Χριστιανοῦ ἀπέναντι τῆς ζωῆς εἶναι ἕνας χαρούμενος ρεαλισμὸς, ποὺ δὲν κλείνει, ἀλλὰ, ἴσα-ἴσα, ἀνοίγει τὴν ἔρευνα. Καὶ μέσον γιὰ τὴν ἔρευνα αὐτὴ εἶναι ἡ ἀλήθεια. «Γνώσθε τὴν ἀλήθειαν καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς» (Ἰωάν. η' 32). Ὁ Χριστιανὸς εἶναι ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἐμφανίζεται μὲ μιὰν ἀποστολή: «εἶνα μαρτυρήσῃ τῇ ἀληθείᾳ». Ἀλλὰ ἡ ἀλήθεια δὲν εἶναι μόνο ζήτημα ἀγνῆς προαιρέσεως. Ἡ ἐξεύρεσί της εἶναι καρπὸς ἐρεῦνης. Καὶ ἡ ἔρευνα αὐτὴ, ποὺ πρέπει νὰ τὴν κάμῃ ὁ Χριστιανός, θὰ δώσῃ ὥστε ν' ἀντιληφθοῦμε τὴν πραγματικότητα ὅπως εἶναι, γιὰ νὰ ἐννοήσωμε τὴν πραγματικότητα, ὅπως πρέπει νὰ εἶναι. Θ' ἀντιληφθοῦμε τὸ ὄν, γιὰ νὰ σχηματίσωμε τὸ δέον. Θὰ διαπιστώσωμε πῶς μὲ τὴν χρησιμοποίησι τῶν χριστιανικῶν ἀξιῶν, θὰ ἐννοήσωμε τὴ σημερινὴ πραγματικότητα, γιὰ νὰ τὴν ὑπερνήσωμε τὴν πραγματικότητα αὐτὴ. Πῶς ἡ ἀνθρωπότης μπορεῖ νὰ χρησιμοποίησῃ τὸν Χριστιανισμὸ γιὰ νὰ οἰκοδομήσῃ τὸν νέο πολιτισμὸ της. Ἡ, μὲ ἄλλη διατύπωσι: Τί πρέπει νὰ κάμομε οἱ Χριστιανοί, γιὰ νὰ εἶναι τὸ αὔριο καλύτερο ἀπὸ τὸ σήμερα, γιὰ νὰ ἔλθῃ ἡ «τῶν κακῶν παῦλα» καὶ νὰ μποῦμε στὸ δρόμο τῆς πραγματοποιήσεως τῶν εὐγενικῶν ὄνειροπολήσεων τῆς ἀνθρωπότητος. Οἱ ὄνειροπολήσεις αὐτές, γιὰ μᾶς τοὺς Χριστιανούς συνοψίζονται σὲ μιὰ μόνο ὄνειροπόλησι: Τὸ Εὐαγγέλιο, ὄχι μόνον σὰν χαρούμενο μήνυμα, ἀλλὰ καὶ σὰν χαρούμενη πραγματικότητα.

Αὐτὴ λοιπὸν εἶναι ἡ χριστιανικὴ διατύπωσις τῶν ὄνειρων τῆς ἀνθρωπότητος. Ἔτσι ἀντιλαμβανόμεθα ἐμεῖς τὰ ὄνειρα καὶ ἔτσι θὰ ζητήσωμε νὰ τὰ πραγματοποιήσωμε. Αὐτὸ πρέπει νὰ εἶναι τὸ πνεῦμα τοῦ μηνύματός μας.

Καὶ τώρα, ἃς ἀρχίσωμε τὴν ἔρευνά μας.